

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Diplomatická ochrana
Studentská vědecká a odborná činnost
Kategorie: magisterské studium

2015
VIII. Ročník SVO

Autor: Nela Černotová
Konzultant: Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VIII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracoval(a) samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO a jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 13. dubna 2015

.....
Nela Černotová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Prof. JUDr. Pavlu Šturmovi, DrSc. za vstřícnou pomoc, cenné rady a doporučení a čas, který mi věnoval.

Obsah

1. Úvod	5
2. Institut diplomatické ochrany	5
2.1. Pojem diplomatická ochrana	5
2.2. Ustálené právní principy týkající se Diplomatické ochrany	6
2.2.1. Volnost státu vykonat diplomatickou ochranu	6
2.2.2. Právní fikce	7
2.2.3. Nemožnost poškozeného vzdát se diplomatické ochrany	8
2.3. Podmínky pro vykonání diplomatické ochrany	8
2.3.1. Pouto mezi poškozeným občanem a státem vykonávajícím diplomatickou ochranu	8
2.3.2. Vyerpání vnitrostátních prostředků nápravy	11
2.3.2.1. Výjimky z nutnosti vyerpání vnitrostátních prostředků nápravy	12
2.3.3. Princip čistých rukou	13
2.4. Právní osoby	13
3. Návrh článků o diplomatické ochraně Komise OSN	15
4. Závěr	16
5. Použité zdroje	18

1. Úvod

Institut diplomatické ochrany je velmi problematickým, obsáhlým a stále aktuálním tématem. Celá problematika diplomatické ochrany by mohla být upravena dvěma typy pravidel – pravidly primárními a pravidly sekundárními. Například institut mezinárodní odpovědnosti, který je s diplomatickou ochranou značně úzce spjat, byl v Návrzích článků o mezinárodní odpovědnosti upraven i v rámci pravidel primárních (tzn., jakým způsobem dojde k uplatnění mezinárodní odpovědnosti). Naopak diplomatická ochrana byla ve finální podobě Návrhu článků o diplomatické ochraně upravena pouze pravidly sekundárními (podmínkami, za jakých má být diplomatická ochrana navrhována), pravidlům primárním se autorem i ve spolupráci s Johnem R. Dugardem záměrně vyhnuli.

Já se ve své práci také zaměřuji na sekundární pravidla tohoto institutu. Jednak pojednávám o základních principech na diplomatickou ochranu se vzájemících, jako je možnost státu volně se rozhodnout, zda diplomatickou ochranu vykoná, s tím spojená právní fikce, že újma vznikla danému státu a nemožnost oběma, jenž utrpěl újmu, rozhodnout, že k výkonu diplomatické ochrany nedojde.

Dále v této práci probírám podmínky, jež je nutné splnit, aby mohlo k diplomatické ochraně dojít – efektivní trvalé pouto mezi státem a oběma, pravidlo čistých rukou a nutnost vyerpání vnitrostátních prostředků ochrany a také výjimky z tohoto pravidla.

Na závěr komentuji Návrh článků o diplomatické ochraně vytvořený Komisí OSN v roce 2006 ve spolupráci s Johnem R. Dugardem.

Je nutné poznamenat, že institut diplomatické ochrany je skutečně velmi obsáhlý. Každá kapitola obsažená v této práci by bohatě vystačila minimálně na jednu diplomovou práci. Navíc názory kapacit v oboru na tento institut se velice liší, proto by byl velmi troufalý cíl toto téma celé objektivně obsáhnout v jedné studentské práci. Pokusila jsem se tak alespoň částečně nejvyššími a zároveň nejstručnějšími se ve své práci v nově každému základnímu principu, který tento institut obsahuje, a zároveň poskytnout i své názory vytvořené při studiu materiálů k této práci.

2. Institut diplomatické ochrany

2.1. Pojem diplomatická ochrana

Obrat „diplomatická ochrana“ je terminus technicus, kterým vyjadřujeme vznesení požadavku odškodnění státu za porušení mezinárodního právního závazku, například mezinárodní zvyklosti, jehož se jiný stát (adresát vykonávané ochrany) dopustil k tíži státního příslušníka takto

ochra ujícího státu, a osoby fyzické nebo právnické.¹

V Návrhu článk o diplomatické ochran z roku 2006 (dále jen „Návrh“) je pojem diplomatické ochrany upraven v ásti jedna – obecných ustanoveních. Tento lánek stanoví, že se jedná o dovolání se odpov dnosti (diplomatickými i jinými mírovými prost edky) jedním státem v í státu druhému, který zp sobil újmu fyzické i právnické, jež je národnosti státu prvního.²

2.2.Ustálené právní principy týkající se diplomatické ochrany

2.2.1. Volnost státu vykonat diplomatickou ochranu

P istoupí-li stát k uplatn ní diplomatické ochrany svého p íslušníka, jenž utrp l újmu v cizin , je to jeho volnostní uvážení (discretion), tzn., že e enou ochranu m že vykonat.³ Ochra ující stát má z hlediska mezinárodního práva volnost úvahy, zda své oprávn ní využije. Nejde tedy o jeho povinnost. Z mezinárodn právního pohledu nejde ani o nárok ob ana na diplomatickou ochranu - ten však m že být založen vnitrostátním právem.⁴ Takovéto zakotvení diplomatické ochrany je však pouze vnitrostátním zakotvením tohoto práva v daném stát , nikoli povinností vyplývající z mezinárodního práva. P íkladem neexistence mezinárodn právního pravidla povinnosti poskytnout diplomatickou ochranu je rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva v p ípadu Ad-Asani v. The United Kingdom⁵, kde si st žovatel st žoval na porušení lánku 6 § 1 Evropské úmluvy o ochran lidských práv Velkou Británií, když mu neposkytla diplomatickou ochranu. P ípad se týkal mu ení, které byl st žovatel (britský ob an) nucen podstoupit v Kuvajtu. Evropský soud pro lidská práva rozhodnul, že diplomatická ochrana není právem, které by vyplývalo z Evropské úmluvy o ochran lidských práv a tudíž tato úmluva nebyla porušena.

K podobnému výsledku došel soud v p ípad Bertrand Russell Peace Foundation Ltd. v The United Kingdom⁶, kde se st žovatel rovn ž domáhal diplomatické ochrany na základ Evropské úmluvy o ochran lidských práv. Soud v tomto p ípad judikoval, že neposkytnutím diplomatické ochrany Velká Británie Úmluvu neporušila, protože právo na dipomatickou ochranu v Úmluv upraveno není.

---

1 EPELKA, estmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve ejné*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 344. Právnické u ebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

2 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

3 EPELKA, estmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve ejné*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 375. Právnické u ebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

4 EPELKA, estmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve ejné*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 384. Právnické u ebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

5 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Al-Adsani v. the United Kingdom [GC], 2001-XI

6 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Bertrand Russell Peace Foundation Ltd. v. The United Kingdom 1978-V

Na druhou stranu články 19 písm. a) Návrhu doporučí státu oprávněnému vykonat diplomatickou ochranu, aby pečlivě zvážil možnost výkonu diplomatické ochrany, zejména pokud došlo k významné újmě.⁷

Dle mého názoru je v tomto případě volnost ponechaná státu v rozhodování, zda diplomatickou ochranu poskytne či nikoli, velmi důležitá. Vztahy mezi jednotlivými státy bývají nejdříve komplikované a v případě povinnosti státu diplomatickou ochranu poskytnout by se mohl stát dostat do situace, kde bude nucen poskytnout diplomatickou ochranu jednomu občanovi na úkor dobrých vztahů s daným státem, což by mohlo ve svém důsledku poškodit občanů daleko více (například ekonomicky). Nemyslím si však, že by se mělo stát pravidlem, aby stát iasto diplomatickou ochranu svým občanům neposkytoval za účelem udržení dobrých vztahů se státy porušujícími mezinárodní právo a způsobujícími tak újmu jejich občanům. Státy by toto své právo neposkytnout ochranu v žádném případě neměly zneužívat. Dle mého názoru je třeba nechat stát v volné ruce při uvážení, co je v každé jednotlivé situaci, kdy hrozí vážné narušení mezinárodních vztahů, důležitější – zda poskytnout nápravu poškozenému občanovi a třeba riskovat jistý konflikt, nebo udržovat s takovým státem kladný vztah a ochránit tak práva občanů ostatních, která by konfliktem mohla být zasažena. Nejdůležitější je v tomto ohledu snažit se najít rovnováhu mezi mírou poškození občanů a mezinárodními následky pro stát, které může vykonání diplomatické ochrany přinést.

2.2.2. Právní fikce

Přestože újma v cizím státě byla způsobena jednotlivci, oprávněný vymáhat nápravu výkonem diplomatické ochrany je stát. Jeden ze základních kamenů tohoto principu položil Emmerich de Vattel: „Kdokoli špatně zachází s občanem státu, nepřímě způsobuje újmu danému státu, který musí svého občana chránit“,⁸ a dále také Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti v rozsudku *Mavrommatis Palestine Concessions*, v němž stanovil: „přijetím případu jednoho ze svých subjektů a uchýlením se k diplomatické akci nebo mezinárodnímu soudnímu řízení v jeho jménu stát ve skutečnosti prosazuje své vlastní právo, právo zajistit ve jménu svých subjektů respektování pravidel mezinárodního práva.“⁹ ¹⁰Tento princip pochází také z historie vývoje diplomatické ochrany v 19. století, kdy jedinci neměli na mezinárodní úrovni žádnou možnost domoci se

7 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

8 “Whoever ill-treats a citizen indirectly injures the State, which must protect that citizen”

9 “by taking up the case of one of its subjects and by resorting to diplomatic action or international judicial proceedings on his behalf, a State is in reality asserting its own right, the right to ensure, in the person of its subjects, respect for the rules of international law”

10 Rozsudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti z 30.8. 1924 v případě *Mavrommatis Palestine Concessions*

nápravy újmy, jež jim byla zp sobena. Diplomatickou ochranu tak vykonává stát, jehož je poškozený ob anem, za ú elem nápravy újmy, která státu vyplynula z nedodržování mezinárodního práva jiným státem. Mluvíme zde o tzv. bezprost ední újmm , kterou utrp l ob an a újmm zprost edkované, kterou utrp l stát.

2.2.3. Nemožnost poškozeného vzdát se diplomatické ochrany

Již od 19. století docházelo zejména ze strany latinskoamerických stát ke snahám o omezení diplomatické ochrany, a to formulací a užíváním tzv. Calvovy doložky.¹¹ Calvova doložka je ustanovení obsažené v kontraktu s hostujícím státem, v n mž se ob an vzdává svého nároku na diplomatickou ochranu. Jelikož on však nárokem na diplomatickou ochranu nedisponuje (toto právo je pln v rukách jeho domovského státu), nem že se ho (mimo území n kterých stát Jižní Ameriky) ani platn vzdát.

2.3. Podmínky pro vykonání diplomatické ochrany

2.3.1. Pouto mezi poškozenou osobou a státem vykonávajícím diplomatickou ochranu

Z jednozna n konstantní mezinárodní judikatury vyplývá pravidlo, že poškozená osoba musí být p íslušníkem ochra ujícího státu; pokud n co jiného nestanoví speciální smlouva, stát nem že „p evzít“ nárok jiné osoby.¹²

Toto pravidlo je upraveno i v lánku 3 Návrhu, dle n hož státem oprávn ným vykonat diplomatickou ochranu je stát, jehož je poškozený státním p íslušníkem.¹³

Problém m že nastat v p ípad , že poškozená osoba je ob anem dvou i více stát . Takovouto situaci ešil Mezinárodní soudní dv r v p ípadu Nottebohm. Tento rozsudek MSD se týkal N meckého státního p íslušníka, který se v roce 1939 rozhodl získat Lichtenštejnské státní ob anství naturalizací. Aby však nemusel splnit podmínku t íletého pobytu na území Lichtenštejnska, využil možnosti zaplacení nemalé pen žní sumy, díky níž mu mohla tato podmínka být prominuta. Od roku 1905 se Nottebohm zdržoval také v Guatemale, kde se v noval svým obchodním aktivitám. V roce 1941 byl však v Guatemale, která v té dob vstoupila do války s N meckem, zat en a uv zn n ve Spojených státech jako „nep átelský ob an“ a byl mu konfiskován

11 EPELKA, estmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve ejné*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 385. Právnícké u ebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

12 ŠTURMA, Pavel. Vývoj institutu diplomatické ochrany a trendy mezinárodn právní úpravy ochrany investic. *Právník: Teoretický asopis pro otázky státu a práva*. 1991, ro . 130, . 1, s. 65-81.

13 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

majetek. Propuštěn byl až v roce 1946. Lichtenštejnsko se v roce 1951 rozhodlo uplatnit diplomatickou ochranu a žádat pro svého občana náhradu škody a navrácení konfiskovaného majetku.¹⁴

Mezinárodní soudní dvůr se k tomuto případu vyjádřil tak, že mezinárodní soudnictví (a v soudním anebo rozhodčím řízení) upřednostnilo opravdové a faktické občanství, udělené na základě skutečného pouta mezi danou osobou a jedním z těchto států, kterého se občanství týká.

Nottebohm žil v Guatemale 34 let, měl zde centrum svých obchodních i životních aktivit, žil zde až do svého postavení v důsledku válečných opatření v roce 1943 a chtěl se také do Guatemaly následně vrátit, což mu ale Guatemalské úřady nepovolily. Na druhé straně k Lichtenštejnsku byly skutečné vazby Nottebohma extrémně slabé.¹⁵ MSD žalobu Lichtenštejnska nakonec zamítl.

Otázce dvojího občanství se vnuje lánek 6 Návrhu, který zmiňuje postoj k efektivnímu poutu mezi občanem a státem příslušnosti v případě bipolarity než byl oproti přístupu, který byl uplatňován v případě Nottebohma. Tento lánek říká, že jakýkoli stát, jehož je osoba státním příslušníkem, má že vykonat diplomatickou ochranu proti státu, jehož tato osoba státním příslušníkem není. Státy, jejichž je taková osoba státním příslušníkem, mohou diplomatickou ochranu vykonávat společně. V komentáři Návrhu se potom zmíníme do té míry, že má požadavek opravdového a faktického pouta stále velkou podporu, již není podmínkou možnosti vykonání diplomatické ochrany. Na rozdíl od případu, kdy jeden stát příslušnosti vykonává diplomatickou ochranu proti druhému státu příslušnosti téhož občana (viz níže), totiž neexistuje důvod, proč by dva státy příslušnosti nemohly společně vykonávat diplomatickou ochranu proti státu tímto, jehož poškozený státním příslušníkem není.¹⁶

Další otázkou hrající důležitou roli v oblasti občanství je trvání občanského pouta. Zásadně platilo, že takto diplomatickou cestou ochráněvaný jedinec musel mít příslušnost v okamžiku, kdy byl v cizině poškozen a především se požadovalo, aby státoobčanské pouto trvalo nepřetržitě až do okamžiku vyhlášení nálezu nebo do data vstupu kompromisu o vytvoření ad hoc arbitrážního orgánu pro řešení sporu o opodstatněnost výkonu diplomatické ochrany i o předání takovéto sporné věci stálému objektivnímu orgánu.¹⁷

---

14 ŠTURMA, Pavel. *Casebook: výběr z mezinárodního práva ve veřejném právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009, s. 47-51. Scripta iuridica, 8. ISBN 9788087146224.

15 ŠTURMA, Pavel. *Casebook: výběr z mezinárodního práva ve veřejném právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009, s. 47-51. Scripta iuridica, 8. ISBN 9788087146224.

16 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

17 EPELKA, Miroslav a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve veřejném právu*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 385-386.

Dle Návrhu již však není vyžadováno, aby byla osoba ob anem státu vykonávajícího diplomatickou ochranu až do okamžiku vyhlášení nálezu - dle článku 5 je vyžadováno, aby poškozená osoba byla p íslušníkem státu vykonávajícího ochranu nepřetržitě ode dne újmy do dne oficiálního vznesení nároku na diplomatickou ochranu nebo byla p íslušníkem jen v době oficiálního vznesení nároku a ne v době újmy za předpokladu, že se p íslušníkem daného státu stala z důvodu nespojitosti se vznesením nároku na diplomatickou ochranu. Tento článek však vylučuje výkon diplomatické ochrany novým státem p íslušnosti proti státu, jehož byla osoba ob anem v době újmy.¹⁸ V Návrhu tedy došlo k určitým zmírňujícím požadavkům proti praxi.

Například v případě Ahmadou Sadio Diallo, o němž rozhodoval MSD v roce 2007, se ale MSD efektivním trvajícím poutem nezabýval, jelikož strany v tomto ohledu nic nenamítaly a pro přípustnost výkonu diplomatické ochrany mu stačila pouze existence samotného občanství trvajícím od okamžiku újmy až do počátku řízení.¹⁹ Jednalo se o případ Guinejského občana Ahmadou Sadio Dialla, který se usadil v tehdejší Zaire (později Kongo) v roce 1964, v roce 1974 zde začal vyvíjet ekonomickou aktivitu a zůstal zde až do roku 1996, kdy byl (na základ rozhodnutí o vyhoštění z roku 1995) deportován do Guiney. Na území Zaire/Konga tedy setrval více než třicet let, avšak občanství si ponechal guinejské.²⁰ Jak již bylo výše zmíněno, MSD se otázkou efektivního trvajícím pouta nezabýval, jelikož v tomto ohledu Demokratickou republikou Kongo nebyla vznesena námitka, a soud se jí tak zabývat nemusel. Bylo by ovšem zajímavé vidět, jak by na věci MSD nahlížel, kdyby námitka vznesena byla – zdali by se držel dosavadní judikatury (viz výše případ Nottebohm) nebo by již efektivnímu trvajícím poutu mezi občanem a státem nepřikládal takovou důležitost jako dříve.

Dále je k problematice občanství v oblasti diplomatické ochrany třeba dodat, že pokud má osoba více rovnocenných občanství, není možné uplatnit diplomatickou ochranu jedním státem, jehož je osoba občanem, proti státu jejího občanství druhého. K tomuto problému se vyjadřuje prof. Šturma následovně: Je jen logické, že jsou-li občanství svou kvalitou pojmově rovnocenná, nelze diplomatickou ochranu jednoho státu p íslušnosti dané osoby proti druhému státu p íslušnosti téže osoby vůbec vykonat. To je však jen hledisko akademické, nebo v praxi je zpravidla jen jedno

---

Právníké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

18 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

19 „It therefore falls to the Court to ascertain whether the Applicant has met the requirements for the exercise of diplomatic protection, that is to say whether Mr. Diallo is a national of Guinea and whether he has exhausted the local remedies available in the DRC. To begin with, the Court observes that it is not disputed by the DRC (Democratic Republic of Congo) that Mr. Diallo's sole nationality is that of Guinea and that he has continuously held that nationality from the date of the alleged injury to the date the proceedings were initiated.“

20 Rozsudek Mezinárodního soudního dvora – předběžné námitky z 24.5. 2007 ve věci Ahmadou Sadio Diallo

státobanské pouto reálné, zatímco druhé je pouze formální.²¹

K tomuto tématu hovořílánek 7 Návrhu, dle něhož stát, jehož je osoba obanem, nemůže vykonat diplomatickou ochranu proti státu, jehož je osoba obanem také. Tento postup by však možný byl, pokud by jedno z daných obanství bylo dominantní jak v doběz sobení újmy tak v době vznesení nároku.²²

Myslím si, že požadavek trvajících efektivního pouta mezi státem a obanem je účinná ochrana před zneužitím institutu diplomatické ochrany ze strany poškozených oban. Dle mého názoru je vykonání diplomatické ochrany ze strany státu privilegium, které by mělo být poskytováno pouze obanm, kteří jsou naopak státu také nějakým prospšnými. Proto je tento požadavek ještě spolu s možností státu uvážít, zda diplomatickou ochranu vůbec poskytnout, efektivním způsobem vyhnout se poskytování ochrany obanm, kteří nejsou se státem spojeni nijak jinak než formálně.

2.3.2. Vyerpání vnitrostátních prostředků nápravy

Pravidlo vyerpání vnitrostátních opravných prostředků představuje nespornou podmínku výkonu diplomatické ochrany. Tam, kde byt úspěšně uplatněna jen, když byly bezúspěšně vyerpány vnitrostátní opravné prostředky (voies des recours internes, local remedies), pokud, když tyto prostředky neexistují.²³ Vyžaduje se vyerpání všech vnitrostátních prostředků nápravy újmy, která byla obanovi jiného státu způsobena. Jedná se jak o prostředky ádné, tak o mimo ádné. Až ve chvíli, kdy jsou všechny tyto prostředky vyerpány, může se oban obrátit na svůj domovský stát s žádostí o poskytnutí diplomatické ochrany. Příkladem může být případ *Interhandel*, kdy Mezinárodní soudní dvůr zamítl žalobu Švýcarska z důvodu nevyerpání vnitrostátních opravných prostředků v USA.²⁴

Důvodem, pro je vyžadováno využití všech vnitrostátních prostředků k dosažení remedury je více. Prvním důvodem je suverenita státu. Uvádí se, že jsou to státy samy, které vykonávají výlučnou pravomoc vůči osobám nacházejícím se na jejich území a tudíž ebné pravidlo je jen logickým důsledkem jejich územní suverenity i výsosti.²⁵

Druhým důvodem je, že kdyby mělo k vyšetování docházet na mezinárodní úrovni hned v

21 EPELKA, estmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve ejné*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 387.

Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

22 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

23 ŠTURMA, Pavel. Vývoj institutu diplomatické ochrany a trendy mezinárodn právní úpravy ochrany investic. *Právník: Teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 1991, ro . 130, . 1, s. 67.

24 Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 21. 3. 1957 ve věci *Interhadel* [1959] I. C. J. Reports

25 EPELKA, estmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve ejné*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 391.

Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

první instanci, mezinárodní soudní orgány a zároveň i mezinárodní vztahy by byly neúmyslně zataženy. Proto v tomto případě pravidlo vyerpání vnitrostátních prostředků remedury funguje jako určitý filtr.

A tímto dále vedem k existenci tohoto pravidla je samotná praktičnost vyšetřování dané újmy způsobené obětí. Než se daný případ dostane k projednávání mezinárodním orgánem, uplyne často dlouhá doba. Řešením problému ve státě, v němž byla obětí újma způsobena, je tedy rychlejší a jednodušší, protože prostředky vyšetřování, kterými jednotlivé státy na svém území disponují, jsou jistě dostupnější jak osobně, tak finančně.

Co se týče dokazování skutečnosti, že došlo k vyerpání všech vnitrostátních prostředků nápravy, konstatoval MSD v rozsudku *United States v. Italy (ELSI)*²⁶, že toto dokazování spočívá na poškozeném. Naopak prokázat, že stále existovaly prostředky nápravy, jež poškozený nevyčerpal, je povinností státu, který měl újmu způsobit.

Myslím, že požadavek vyerpání všech možností vnitrostátních opravných prostředků za účelem nápravy má také velký význam pro ochranu samotného státu, který se újmy na cizím obětí dopustil. Pokud se stane, že nějaký orgán státu rozhodne tak, že dojde k újmě cizího státního příslušníka, je dle mého názoru nejlepším řešením, aby měl stát také možnost tuto újmu sám odinit a nebyl zcela zbytečně nucen řešit spor na mezinárodní úrovni, když mohl a byl ochoten sám újmu napravit a celý problém tak ukončit ještě na vnitrostátní úrovni.

2.3.2.1. Výjimky z nutnosti vyerpání vnitrostátních prostředků nápravy

Je třeba poznamenat, že ne každý stát disponuje prostředky, s jejichž pomocí je skutečně možné dosáhnout nápravy. Proto existují podmínky, za kterých není potřeba všechny vnitrostátní prostředky nápravy vyčerpat. Dále se také připouští stav, kdy se stát, jenž újmu způsobil, sám podmínky vyerpání všech vnitrostátních prostředků nápravy vzdá.

Snaha o vyerpání všech vnitrostátních prostředků nápravy postrádá smysl, pokud jejich účel je pouze formální nikoli reálný. Nebylo by účelné, aby poškozený vynakládal snahu a finanční prostředky k dosažení nápravy tam, kde je přirozeně zřejmé, že to není možné.

Takováto situace může nastat například v případě existence normy (či precedentu), v souladu s níž bylo vydáno poškozující rozhodnutí, a na jejímž základě by rozhodnul i odvolací orgán. Není tudíž nutné, aby poškozený jednotlivcem před vnitrostátním soudem i správním orgánem mailel svá práva a zbytečně vynakládal (finančně) prostředky, jestliže by to sloužilo jen k tomu, aby odporoval aktu státního orgánu, který je ve skutečnosti konečný.²⁷

²⁶ Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20.6.1989 ve věci *Elettronica Sicula (ELSI) – United States v. Italy*

²⁷ EPELKA, Estimír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve veřejném právu*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 393.

Vyerpání vnitrostátních prostředků remedury rovněž není nutné v případě, kdy je zjevné, že rozhodovací odvolací orgán postrádá nestrannost nebo pokud je zřejmé, že sledovaný úspěch z důvodu nepřiměřené zdlouhavosti i nákladnosti řízení nedosáhne efektivního řešení.

Jestliže by danému odvolání sice bylo vyhověno, avšak mezinárodně určeného výsledku by in concreto dosaženo nebylo, tzn., že by náprava fakticky uskutečněna nebyla, anebo jestliže by náprava vedla jen k náhradnímu plnění, a restituce in natura zůstala objektivně možná, případně i tehdy, kdy náhradní plnění není ekvivalentem toho, čeho se měl odporovatel dostati, ve všech těchto situacích je třeba vyhovění rekursu kvalifikovat naopak jako nesplnění úkolu sledovaného řízením o nápravě, čímž i takto jsou splněny předpoklady pro výkon diplomatické ochrany.²⁸

Nutnost vyerpání vnitrostátních prostředků nápravy stanoví články 14 Návrhu a články 15 Návrhu pak stanoví výjimky. Vnitrostátní prostředky nápravy nemusí být dle článků vyerpány v případě, že žádné rozumně dostupné a efektivní prostředky nápravy nejsou k dispozici nebo poskytnout nápravu nejsou schopné, dochází k přílišné délce řízení protiitelné odpovědnému státu, v době údajné újmy neexistovala žádná relevantní souvislost mezi odpovědným státem a osobou, která utrpěla údajnou újmu, nebo je osobě zjevně bráněno vnitrostátních prostředků nápravy dosáhnout anebo se údajně odpovědný stát požadavku vyerpání vnitrostátních prostředků nápravy vzdává.²⁹

2.3.3. Princip čistých rukou

Dále se uvádí také podmínka pro možnost diplomatické ochrany „clean hands“, která stanoví, že pokud občanovi vznikne újma v cizím státě kvůli jeho vlastní nedbalosti i porušení práva, jeho stát mu diplomatickou ochranu neposkytne. Prof. Šturma však tuto podmínku označuje za zbytečnou, jelikož takovýto akt porušení práva považuje za naplnění okolnosti zbavení odpovědnosti.³⁰

2.4. Právnícké osoby

O diplomatickou ochranu může požádat nejen osoba fyzická, ale i osoba právnická. V takovém případě je však třeba určit, se kterým státem má tato právnická osoba výše zmíněné efektivní a trvající pouto.

Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

28 EPELKA, Estimír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 394.

Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

29 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

30 ŠTURMA, Pavel. Vývoj institutu diplomatické ochrany a trendy mezinárodní právní úpravy ochrany investic. *Právník: Teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 1991, ročník 130, číslo 1, s. 67.

Pro určení příslušnosti právnických osob je rozhodující *sídlo* právnické osoby na území státu nebo *právo státu, podle kterého byla tato osoba zřízena* (inkorporace). Někdy státy uplatňují také kritérium *kontroly*, což jsou případy, kdy příslušníci určitého státu vykonávají rozhodující vliv na tvorbu celé právnické osoby, například tím, že vlastní většinu akcií obchodní společnosti.³¹

Dle článku 9 Návrhu státní příslušnost korporace znamená, dle práva kterého státu byla společnost inkorporována. Avšak, pokud je korporace ovládána příslušníky jiného státu nebo neprovozuje žádné základní obchodní aktivity ve státě inkorporace a má sídlo managementu a finanční kontroly v jiném státě, za stát příslušnosti by měl být považován stát jiný.

Příkladem, kdy se Mezinárodní soudní dvůr setkal s problémem určení příslušnosti právnické osoby, je případ Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited. V tomto případě MSD rozhodoval o možnosti poskytnutí diplomatické ochrany domovským státem v tšinnových akcionářské společnosti - Belgií. Společnost byla založena podle právního řádu Kanady, která diplomatickou ochranu vykonávat začala, ale později od výkonu upustila. O výkon diplomatické ochrany se pokusila Belgie, jejíž nárok byl však MSD zamítnut.

MSD se k případu vyjádřil, že možnost poskytnutí diplomatické ochrany akcionářům jako takovým by způsobilo kolidujících případů diplomatické ochrany, což by mohlo vést k vytvoření atmosféry zmatku a nejistoty v mezinárodních ekonomických vztazích. Toto nebezpečí by bylo o to větší, nakolik akcie společností, které přebíhají na mezinárodní úrovni, jsou značně roztroušeny a často mají držitely. I když by v této souvislosti bylo možno namítnout, že diplomatická ochrana akcionářů existuje jako druhá možnost domáhat se nápravy újmy, Mezinárodní soudní dvůr dospěl k závěru, že nárok vyplývající z druhotných, vedlejších práv (secondary rights) přichází v úvahu pouze tehdy, když prvotní právo přestane existovat.³² K tomuto dále MSD konstatoval, že právo Kanady vykonat diplomatickou ochranu v tomto případě nezaniklo a právo Belgie vykonat diplomatickou ochranu ve prospěch svých státních příslušníků tedy zamítl.

Dalším případem setkávajícím se s požadavkem diplomatické ochrany ve prospěch právnické osoby byl již výše zmíněný případ Ahmadou Sadio Diallo. V tomto případě byla práva poškozeného pana Dialla rozdělena do dvou skupin – *individuální práva* (právo nebýt vystaven mučení nebo krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení a jeho právo využít ustanovení Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích z roku 1963)³³ a *přímá práva společnosti* údajně používaná panem Diallem jako společníkem – práva také někdy Guineou nazývaná jako „práva společnosti“ –

31 POTO NÝ, Miroslav a Jan OND. *EJ. Mezinárodní právo ve veřejné zvláštní části*. 6., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 63. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788074003981.

32 ŠTURMA, Pavel. *Casebook: výběr z mezinárodního práva ve veřejné části*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009, s. 64-71. Scripta iuridica, 8. ISBN 9788087146224.

33 The right not to be subjected to inhuman and degrading treatment and his right to the benefit of the provisions of the 1963 Vienna Convention on Consular Relations

v Africom-Zaire a Africontainers-Zaire, konkrétně jeho právo dohlížet, ovládat a řídit tyto společnosti.³⁴ Dále k těmto dvěma skupinám byla přidána ještě jedna skupina - *práva společností* založených panem Diallem, která by byla diplomatickou ochranou vymáhána „*substitu n*“ ve jménu pana Dialla.³⁵

MSD s výkonem diplomatické ochrany v oblasti prvních dvou skupin práv – práv individuálních a právních práv společně souhlasil. Co se týče ochrany práv společností pana Dialla, vyjádřil se MSD odmítavě s ohledem na to, že pro ochranu práv společností existují jiné instituty, konkrétně například bilaterální i multilaterální smlouvy na ochranu investic a není tak obecně vhodné právům poskytovat diplomatickou ochranu. MSD se dále přiklonil k názoru, že v oblasti ochrany investic by bylo možné vykonat diplomatickou ochranu snad jen jako poslední možnost, to však nebyl tento případ, a proto byl výkon diplomatické ochrany k ochraně práv společností pana Dialla Mezinárodním soudním dvorem zamítnut.³⁶

Co se týče výše zmíněných právních práv společně, tím se vnuje článek 12 Návrhu. Tento článek stanoví, že pokud dojde k újmu přímo na právech společně a tato újma je odlišná od újmy způsobené na právech společností, stát, jehož je společně státním příslušníkem, je oprávněn vykonat diplomatickou ochranu.³⁷

3. Návrh článků o diplomatické ochraně Komise OSN

Diplomatická ochrana je velmi úzce spojena s mezinárodní odpovědností. Převodně k úpravě těchto dvou institutů mělo dojít společně, avšak v Návrhu článků o mezinárodní odpovědnosti z poloviny minulého století diplomatická ochrana podrobně upravena nebyla, naopak v nich je přímo stanoveno, že k úpravě dvou hlavních prvků diplomatické ochrany, a to vyerpání vnitrostátních prostředků nápravy a státní příslušnost poškozeného, dojde ještě samostatně.³⁸

Komise OSN pro mezinárodní právo v roce 1996 stanovila jako svůj cíl do budoucna kodifikaci a progresivní rozvoj institutu diplomatické ochrany na svém 48. zasedání. Téhož roku v prosinci vyzvalo Valné shromáždění OSN Komisi k započatí prací, konkrétně určení rozsahu a obsahu tématu. Do čela pracovní skupiny byl převodně zvolen Mohamed Bennouma, který ale v

---

34 the “direct rights” allegedly enjoyed by Mr. Diallo as a shareholder - rights also sometimes called by Guinea “shareholder’s rights” - in Africom-Zaire and Africontainers-Zaire, specifically his right to oversee, control and manage the companies

35 Guinea further states in its Application that it is seeking to protect, in addition to Mr. Diallo, “the companies which he founded and owns”. In its Memorial on the merits, it makes clear that it seeks to exercise its diplomatic protection on behalf of Mr. Diallo by “substitution” for Africom-Zaire and Africontainers-Zaire.

36 Rozsudek Mezinárodního soudního dvora – předběžné námítky z 24.5. 2007 ve věci Ahmadou Sadio Diallo

37 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

38 Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006.

roce 1997 byl zvolen soudcem Mezinárodního soudního dvora a na jeho místo tedy nastoupil John R. Dugard, který skupinu dovedl až k dokončení Návrhu článků v roce 2006. Skupina se rozhodla vycházet především z obyčejového práva a užívání diplomatické ochrany v praxi.³⁹ Návrh článků o diplomatické ochraně vypracovala skupina v podobě sekundárních pravidel (tzn. vyhnula se úpravou povinností států, ale zabývala se pouze podmínkami, které musí být naplněny, aby mohl být vznesen požadavek na diplomatickou ochranu.)

Návrh je rozdělen na čtyři části, z nichž každá upravuje jinou problematiku diplomatické ochrany.

První část obsahuje obecná ustanovení definující pojem diplomatické ochrany, jímž se tento návrh zabývá.

Druhá část se vztahuje k osobám požadujícím diplomatickou ochranu. Tato část má tři kapitoly – první (obecná) kapitola stanovuje, že se diplomatická ochrana poskytne pouze občanům státu vykonávajícího ochranu nebo jak stanoví článek 8 návrhu. Článek 8 upravuje možnost poskytnout diplomatickou ochranu osobám bez státní příslušnosti nebo uprchlíkovi za předpokladu, že je osoba legálně a obvykle usídlena na území daného státu. Druhá kapitola se vztahuje k osobám fyzickým a těmto osobám právnickým.

Třetí část návrhu je úpravou povinnosti vyšetření vnitrostátních prostředků nápravy a výjimek z této povinnosti.

Čtvrtá část stanovuje, že možnost hledat nápravu jiným způsobem než prostřednictvím diplomatické ochrany není tímto článkem narušena a vylučuje narušení speciálních pravidel mezinárodního práva tímto článkem. Dále se vztahuje k ochraně lodních posádek a nakonec stanovuje určitá doporučení pro vykonávání diplomatické ochrany. Doporučuje státům patřičné zvažování poskytnutí diplomatické ochrany obzvláště v případě významné újmy, dále radí brát v potaz názor poškozeného a v závěru apeluje, aby stát veškerou náhradu škody, kterou prostřednictvím diplomatické ochrany získá, poníženo o úměrné náklady na výkon ochrany, převedl přímo poškozenému.

4. Závěr

Diplomatická ochrana je institut s velmi bohatou historií, ale o jeho budoucnosti jsou v současnosti vedeny četné debaty. Mnohými odborníky v oboru je zpochybována jeho současná užitečnost. Je namítáno, že v současné době, kdy mají i jedinci na mezinárodní úrovni možnost nápravy zásahu do jejich práv, již není diplomatické ochrany potřeba. Profesor Bennouma ve své

---

³⁹ KULHÁNKOVÁ, Zuzana. *Právo státu vykonat diplomatickou ochranu ve prospěch uprchlíka*. Brno, 2005/2006. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Vedoucí práce prof. JUDr. Dalibor Jílek, Csc.

První zpráv o diplomatické ochran uvedl, že existují tři d vody, kv li nimž se diplomatická ochrana stává již p ežitkem. Jedním je práv možnost jednotlivce domoci se spravedlnosti u mezinárodních tribunál v p ípad zásahu do jeho základních lidských práv, druhým je možnost vytvo ení bilaterálních dohod chránících práva zahrani ních investor a t etí možnost vytvo ení ad hoc tribunál .⁴⁰

Naopak profesor John R. Dugard tvrdí, že vzhledem k malému po tu stát , které p ijaly mezinárodní úmluvy umož ující domoci se spravedlnosti u mezinárodního tribunálu, je diplomatická ochrana stále významným institutem k ochran lidských práv.⁴¹

Já osobn bych se p iklonila rozhodn k názoru prof. Dugarda. I v dob existence r zných mezinárodních zp sob ochrany lidských práv je stále velké množství jedinc , kte í o diplomatickou ochranu žádají. Jedním z významných d vod je ten, že u mezinárodních trinunál a pomocí mezinárodních úmluv o lidských právech se mohou domáhat ochrany jen ob ané t ch stát , které tyto úmluvy p ijaly. Oproti t mto procesn zna n omezeným zp sob m ochrany je diplomatická ochrana jako institut mezinárodního oby ejového práva uplatnitelná na území všech stát sv ta bez ohledu na jejich akceptaci i odmítnutí jakéhokoli katalogu lidských práv.

Myslím si, že bude trvat ještě n jakou, doufejme, že krátkou, dobu, než se ochrana práv obsažená v mezinárodních úmluvách vymahatelná u mezinárodních tribunál rozší í po celém sv t a bude tedy alespo teoreticky dostupná skute n každému. Ovšem do té doby je dle mého názoru diplomatická ochrana nepostradatelná.

---

40 Bennouma, M. Preliminary report on diplomatic protection. A/CN.4/484, 1998

41 Dugard, J. R. First Report on Diplomatic Protection. A/CN.4/506, 2000

5. Použité zdroje

Bennouma, M. Preliminary report on diplomatic protection. A/CN.4/484, 1998

Draft Articles on Diplomatic Protection with commentaries. In: *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10*. 2006. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_8_2006.pdf

Dugard, J. R. First Report on Diplomatic Protection. A/CN.4/506, 2000

EPELKA, Estmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo ve veřejném právu*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 387. Právníková učená dílna (C.H. Beck). ISBN 9788071797289.

KULHÁNKOVÁ, Zuzana. *Právo státu vykonat diplomatickou ochranu ve prospěch uprchlíka*. Brno, 2005/2006. Diplomová práce. Právnícká fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Vedoucí práce prof. JUDr. Dalibor Jílek, Csc.

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo ve veřejném právu: zvláštní část*. 6., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 63. Právníková učená dílna (C.H. Beck). ISBN 9788074003981.

ŠTURMA, Pavel. *Casebook: výběr případů z mezinárodního práva ve veřejném právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnícká fakulta, 2009, s. 47-51. Scripta iuridica, 8. ISBN 9788087146224.

ŠTURMA, Pavel. Vývoj institutu diplomatické ochrany a trendy mezinárodní právní úpravy ochrany investic. Právník: Teoretický časopis pro otázky státu a práva. 1991, ročník 130, číslo 1, s. 65-81.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva *Bertrand Russell Peace Foundation Ltd. v. The United Kingdom* 1978-V

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva *Al-Adsani v. the United Kingdom* [GC], 2001-XI

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 21.3.1957. *Interhadel* [1959] I. C. J. Reports

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 20.6.1989 ve věci *Elettronica Sicula (ELSI) – United States v. Italy*

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 24.5.2007. *Ahmadou Sadio Diallo*

Rozsudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 30.8.1924. *Mavrommatis Palestine Concessions*